JERZY SLIZINSKI

IZ KORESPONDENCIJE MILANA BEGOVIĆA S POLJACIMA

U Poljskoj su pažljivo pratili stvaranje Milana Begovića. Jedan od prvih autora, koji se bliže pozabavio njegovom poezijom bio je T. S. Grabowski. On je 1905 g. štampao u »Dzienniku Poznańskom« poveći članak »Najmłodsza pieśń chorwacka i Begovića »Život za cara«,[1] u kojemu prikazuje pjesničko stvaranje Hrvata, koji su se »w ostatnich czasach« (–u posljednje vrijeme) istakli »z pomiędzy dość licznej plejady »Młodej Chorwacji« (– među dosta brojnom plejadom »Mlade Hrvatske«) Tresić-Pavičić, Silv. Kranjčević (u minijaturi naš Wyspiański), Mihovil Nikolić (naš Tetmajer u časovima ljubavne hipnoze), Vladimir Nazor, Vladimir Vidrić i Milan Begović«. Dajući glavne karakteristike stvaranja ove grupe preporoditelja hrvatske poezije, pisac podrobnije razmatra Begovićevu poeziju, koja prema riječima Grabowskoga pokazuje najjači utjecaj romanske kulture, a naročito talijanske poezije »preporoda« (t. zv. oduševljenje za kasnu renesansu ili talijanski rokoko). Specifična je za Begovićevu poeziju, po mišljenju Grabowskoga, »miłość i wiara w życie i ludzkość« (– ljubav i vjera u život i čovječanstvo«), što daje ovoj poeziji »cechę zdrowia, realizmu, trezwości i mocy« (odlike zdravlja, realizma, trijeznosti i snage). Osim toga autor članka ističe majstorstvo forme, ljupkost i muziku pjesme.

Nakon kraćeg prikaza »Pjesni«, »Knjige Boccadoro« i nešto opširnijeg prikaza »Života za cara«, poljski slavist podsjeća na Begovićev interes za Poljsku i Poljake i najavljuje njegov rad na drami iz poljske povijesti – »Gospođa Valevska«. T. S. Grabowski, koji je lično poznavao Milana Begovića, nastojao je da se ta drama prikaže na pozornici Teatra J. Słowackog u Krakovu i vodio je o tome razgovore, među ostalim s istaknutim glumcem Ludwikom Solskim, direktorom ovoga kazališta.

[1] D. P. 1905, br. 59 od 12. III. str. 3: br. 60. od 14. III. str. 2–3: br. 61. od 15. III. str. 3: br. 63. od 17. III. str. 3 i br. 64 od 18. III. str. 3.

Ovi razgovori nisu ipak dali nikakav rezultat. Niti »Gospoda Valevska« niti druge Begovićeve drame nisu bile dosada postavljene na pozornicu poljskog profesionalnog kazališta.

Pronicljiv prikaz »Gospode Valevske«, u vrlo srdačnom i pozitivnom tonu, štampao je J. Magiera u »Novoj Reformi« 1906. g.[2] Kratku noticu o imenovanju »poznatog hrvatskog pisca iz Splita« (znanego pisarza chorwackiego ze Spljetu«) autora »Života za cara«, »Gospode Valevske« etc. »dramaturgiem i bibliotekarzem hamburskiego Deutsches Schauspielhaus« (za direktora drame i knjižničara hamburškog Deutsches Schauspielhaus), objavio je Swiat Slawiański« iz 1910. g.[3]

U članku M. Z. Szczepańske »Z literatury chorwackiej«[4] (Iz hrvatske književnosti) razmjerno je malo mjesta posvećeno stvaranju Begovića. Od njegovih djela spomenuta su tamo samo »Gospoda Valevska« i »Život za cara«.

U članku V. Frančića »Najnovija jugoslavenska poezija«[5] samo je spomenuto Begovićevo ime.[6]

Opširan prikaz posvetio je dalmatinskom pjesniku J. Pogonowski i izdao ga pod naslovom »Twórczość Milana Begovića. Studium że współczesnej literatury chorwackiej« u Lavovu 1922. g.[7] Teško je ipak nazvati ovaj osvrt, koji daje životopis pjesnika i kratak, pun oduševljenja, ali malo površan prikaz Begovićevih djela – »studijom«.

(Pogonowski je u kasnijem razdoblju štampao također prijevod jedne Begovićeve pjesme na poljski.[8])

O prikazu Pogonowskoga napisao je recenziju V. Frančić u »Nowoj Reformi« 1922. g.[9] s pravom predbacujući autoru, što »P. Pogonowski nie próbował nam dać ani analizy ani syntezy naukowej tak Begovića, jak i jego dzieł.« (P. Pogonowski nije nam pokušavao dati ni analizu ni naučnu sintezu kako Begovića tako i njegovih djela.) Begović, koji je dulje boravio u Poljskoj,[10] dobro je poznavao našu povijest i književnost. Uspostavio je u Poljskoj brojne kontakte, među ostalima upoznao je književnicu Zuzannu Rabsku (rođ. 1888), autoricu romana »Dziecię wojny« (Dijete rata), koja je također prevodila iz engleskog i francuskog. U Odjeljenju za rukopise Narodne Biblioteke u Varšavi sačuvano je 16 razglednica iz Splita, Dubrovnika i okolice, te dvije fotografije

[2] »Dramat Begovića« »Gospodja Walewska«, N. R. 1906, br. 272.
[3] »Chorwat dramaturgiem w Hamburgu«, S. S., 1910, g. VI, t. I, br. 61. str. 207.
[4] Tygodnik Illustrowany, g. 63, br. 42. od 14. X. 1922. str. 674–675.
[5] Kurjer Lwowski, g. XL. br. 56 od 6. III. 1922, str. 3.
[6] Ispor. također članak V. Frančića »O współczesnym dramacie jugoslowiańskim« (O savremenoj jugoslavenskoj drami), Życie teatralne, 1922, br. 11/12.
[7] Kao specijalan otisak Lwów, 1922, naklada Wydawnictwa Gazety Ludowej.
[8] Milan Begović (Xeres de la Maraja). Iz zbirke »Pjesme«, Posljednja pjesma o ljubavi. Preveo Jerzy Pogonowski. Przeglad Polsko-Jugosłowiański, g. II, 1935, br. 4. str. 7.
[9] »Kniaźki o Jugosławii« (Knjige o Jugoslaviji), N. R. g. XLI, br. 181, od 12. VIII. 1922. str. 1.
[10] Noticu o boravku Begovića u Varšavi nalazimo i u varšavskom »Slovu« iz 1903. godine.

pjesnika s posvetama poljskoj književnici.[11] Ova korespondencija, koja potječe iz godine 1904–1908 obuhvaća ipak samo pozdrave, napisane na talijanskom jeziku.

Zuzannu Rabsku spominje još Begović u pismu Romanu Kowaliku od 24. V. 1936:[12]

Visoko poštovani Gospodine

u odgovoru na Vaš cijenjeni dopis od 19. o. m. čast mi je saopćiti Vam da ću od 31/V do 4/VI biti u Zagrebu. Ako gdja Rabska bude kroz to vrijeme tamo, zamolite je u moje ime da me nazove telefonski 3702 ili jutrom oko 9 sati, ili oko 1 sat poslije podne.

Uz izraze moga najvećega poštovanja.

Milan Begović

Stvaranjem Milana Begovića interesirao se također prevodilac Stankovića, Krleže, Nazora i drugih jugoslavenskih autora, poznati radnik na polju kulturnog zbližavanja Poljske i Jugoslavije – Wiktor Bazielich. Na njega se upravo obratio Begović u sporazumu s I. Esihom[13] 10. travnja 1930 godine, predlažući mu da prevede njegove drame »Božji čovjek« i »Pustolov pred vratima« na poljski. Evo Begovićeva pisma u doslovnom prijepisu:[14]

10. IV. 30.

Poštovani Gospodine![15]

Saopćuje mi g. Prof. Esih ovdje, da bi Vi mogli prevesti moje drame za poljski teatar. Slobodan sam zato, da Vam pošaljem svoje dvije stvari: »Božji čovjek« i »Pustolov pred vratima«, koje su imale najviše uspjeha u inozemstvu, osobito ovaj posljednji. Ako Vam uspije da zainteresirate koji poljski teatar za moje stvari bit ću Vam vrlo zahvalan.

U očekivanju Vašeg odgovora molim da primite izraze mog osobitog poštovanja – najodaniji

Milan Begović

Wiktor Bazielich, koji je bio u tijesnoj vezi s J. Benešićem, delegatom jugoslavenskog Ministarstva prosvjete, urednikom »Jugoslavenske biblioteke«, autorom gramatike hrvatskoga jezika za Poljake, i koji je

[11] Sign. 2723

[12] Biblioteka Narodowa u Varšavi, sign. 2723.

[13] U arhivu W. Bazielicha, deponiranom u Odjeljenju za rukopise Jagelonske biblioteke u Krakovu nalaze se 22 pisma Esiha iz godina 1932–1948 (sign. Akc 43/56, 44/56, 48/56.).

[14] W. Bazielich pristao je na obrađivanje svoje korespondencije s Jugoslavenima pismom od 5. IX. 1958.

[15] Bibl. Jag. sign. Akc 48/56.

tada boravio u Varšavi, obratio se prevodiocu Reymonta, Sienkiewicza, Słowackog, Wyspianskog i Żeromskog i zamolio ga za savjet, koje bi Begovićevo djelo trebalo prevesti na poljski. Odgovor Benešića (kojemu je 1948 godine podijeljen doktorat honoris causa Jagelonskog Univerziteta u Krakovu) datiran je 23. listopada 1930. g.[16] U pismu tom čitamo među ostalim: »Co do Begovića porádziłbym Szan. Panu zajeć sie tłumaczeniem jego najnowszej powieści »Giga Baričeva i njezinih seđam prosaca« – jeżeli chodzi o specjalnie frapujące a jednocześnie dość popularne dzieło powieściowe« – (...) to byłoby coś w tym rodzaju. Radzę więc napisać do p. Begovića list nastepujący –...). (Što se tiče Begovića savjetovao bih Vam da preuzmete prevođenje njegovog najnovijeg romana »Giga Baričeva i njezinih sedam prosaca« – ako se radi o »naročito uzbudljivom a ujedno i dosta popularnom romanu – ovo bi bilo nešto takve vrste. Savjetujem Vam dakle, da napišete g. Begoviću slijedeće pismo (...). Dalje Benešić daje prijedlog pisma s molbom za dozvolu prevođenja »Gige Baričeve« sa hrvatskog.

Begovićev odgovor na Bazielichowo pismo citiramo in extenso:

Zagreb, Dvorničićeva 4
1. nov. 1930

Poštovani Gospodine,

srdačna Vam hvala za Vaš ljubazni list od 25/10 i za Vaše obavještenje glede mojih drama. Vrlo me čudi što mi pišete da g. M. Jasiński[17] prevada na poljski »Pustolova«, jer se g. Jasiński nije nikada obratio na me niti me je obavijestio da želi prevesti tu moju dramu. Bio bih Vam vrlo zahvalan, da mi saopćite adresu g. Jasińskoga i da mi kažete nešto pobliže o njemu. Od mene su tražili još neki poljski prevodioci, da prevedu »Pustolova«, ali ja sam znao, da sam Vama dao tu dozvolu i nisam se bio odlučio ni za koga. Kad je gdja Nałkowska[18] bila prije mjesec dana u Zagrebu i ona se interesirala za »Pustolova«. Sad bih ja htio znati šta g. Jasiński namjerava s »Pustolovom« i ima li šanse, da ga plasira kod kog teatra u Poljskoj? U tom slučaju morao bi i on, a i teatar, napraviti sa mnom ugovor. Molim dakle, za informacije u ovoj stvari.

Molim Vas također i za nešto drugo. »Słowo Polskie« u Lwowu publicira, ima već nekoliko nedjelja, moj roman »Dunja u kovčegu« u prevodu g. Batowski.[19] Pisao sam redakciji u Lwow da mi pošalju barem jedan egzemplar ovih brojeva u kojima je izašao taj roman. Istodobno

[16] Bibl. Jag. sign. Akc. 53/56. U arhivu Bazielicha nalaze se 56 pisama J. Benešića iz godina 1929–1948. (sign. Akc. 43/56, 44/56, 53/56.)

[17] M. Jasiński ne spominje se ni u kakvoj bibliografiji kao prevodilac Begovića.

[18] Zofia Nałkowska (1885–1954), istaknuta poljska književnica, među ostalim autorica mnogo puta prevođenog romana »Granica« i izvrsne zbirke novela »Medalijoni«.

[19] Henryk Batowski, profesor Jagelonskog Univerziteta u Krakovu, prevodilac »Gorskog vijenca« Njegoša, preveo je također »Dunju u kovčegu« Begovića na poljski. (Pigva w skrzyni.)

sam doznao da je g. Batowsky odsutan iz Poljske. Molim Vas, da intervenirate kod redakcije da mi pošalju brojeve lista, u kojima je štampan moj roman.

Što se tiče Vaše želje da prevedete moj novi roman »Giga Barićeva i njezinih sedam prosaca«,[20] *koji je dobio na konkursu »Novosti« i nagradu i sada izlazi u tome listu, mogu Vam saopćiti, da sam i glede tog romana dobio iz Varšave ponudu za prevod, ali nisam još ništa odgovorio jer mi ne konveniraju uvjeti. Dan danas je u čitavom svijetu velika potražnja za romanima i ja apsolutno ne bih mogao dozvoliti da se taj moj roman, koji je vrlo zanimljiv, aktuelan i pristupan svakom narodu, igdje publicira bez da ja imam materijalne koristi. »Giga Barićeva« se prevada već na češki, njemački i francuski i ja sam već prodao autorska prava za te jezike. Tako bih htio da se učini i za poljski. Naravno, prema prilikama, koje vladaju na poljskom prevodnom tržištu. Sad je, poštovani gospodine, na Vama da interesirate ovog ili onog nakladnika za taj roman, koji će iznositi preko 600 štampanih stranica, a izlazit će u »Novostima« do konca marta 1931. Ja ću Vam drage volje dati pravo prijevoda na poljski jezik, ali Vi me morate obavijestiti uz kakve će uvjete nakladnik publicirati djelo i to prama tomu da li je naklada manja ili veća i da li je mišljeno jedno ili eventualno više izdanja. Tu bih onda molio za jedan detaljirani ugovor sa fiksiranim honorarom za svaki slučaj. Molim, dakle, da mi nakladnik stavi svoje predloge. Moji zahtjevi nisu pretjerani niti ja tražim od poljskog nakladnika ono što mi daje njemački, ali ipak uzuelni honorar, koji se tamo daje autorima prevedenih romana. Mogu samo to reći, da je »Giga Barićeva« dobar nakladnički posao, jer i kod nas, gdje se knjige malo kupuju, ona će odmah poslije publikacije u »Novostima« izaći kao knjiga (sa ilustracijama) u nakladi jednog drugog nakladnika. To Vam najbolje kaže da će se taj roman prodavati dobro, a nakladnik se ne boji fakta što »Novosti« imaju najveću tiražu od svih hrvatskih novina. Ja ću Vam ovih dana početi slati »Novosti« (po 10–15 brojeva u jedamput), a ako dode do nečega konkretna, t. j. ako mi uvjeti Vaši i izdavača konveniraju, napravit ćemo međusobno ugovor, kojim ću prenijeti na Vas prevoditeljska prava i dati Vam autorizaciju. Kada počnete prevadati roman, molim Vas, da mi saopćite sve riječi, koje ne razumijete, jer ima dosta lokalnih dijalektičkih riječi, kojih nema ni u kojem rječniku, pa ću Vam ih protumačiti njemački ili francuski, kako Vam je draže. Bilo bi mi vrlo drago kad bi došlo do definitivnog zaključka među nama, a međutim zahvaljujem Vam na interesu i na trudu.*

Ako vidite g. dra. Benešića zahvalite mu se također za njegovo nastojanje oko propagiranja moga rada.

Uz srdačan pozdrav i poštovanje

Vaš odani

M. Begović

[20] Ovaj roman nije izašao u poljskom prijevodu.

Toliko se Begovićevih pisama sačuvalo u poljskim bibliotekama. Ipak je to samo jedan dio njegove korespondencije s Poljacima, koja je sigurno bila znatno bogatija.

No i ovaj fragment predstavlja doprinos za bogate a dosada minimalno poznate poljsko–jugoslavenske književne veze na početku XX. vijeka.*

FROM MILAN BEGOVIĆ'S CORRESPONDENCE WITH POLES

The author states that in Poland the creative work of the Croatian man of letters Milan Begović was watched with attention. The first to contribute to the knowledge of Begović was the Slavist T. S. Grabowski in 1905, who was followed by a number of other authors (J. Pogonowski etc.). Begović was acquainted and in corespodence with the Polish lady writer Zuzanna Rabska as well as with the translator of Croatian works Wiktor Bazielich.

The author of the article cites a number of Begović's letters, viz. one addressed to Z. Rabska, two to W. Bazielich, the larger of these two relating to the publication of the novel entitled »Giga Barićeva« in Polish. The publication never occurred.

* *Pisac je napisao radnju na poljskom, a dop. član J. Hamm preveo je na hrvatski.*